

SPECIFIKACE, KLASIFIKACE A IDENTIFIKACE SIMULTÁNNÍCH EKONOMETRICKÝCH MODELŮ. INVESTIČNÍ FUNKCE A FAKTORY URČUJÍCÍ INVESTICE

SPECIFIKACE, KLASIFIKACE A IDENTIFIKACE SIMULTÁNNÍCH EKONOMETRICKÝCH MODELŮ

viz otázka 18C Specifikace a identifikace simultánních ekonometrických modelů.

INVESTIČNÍ FUNKCE

Investice většinou představují okolo 30 % HDP. Jsou významným faktorem ekonomického růstu potenciálního produktu a významnou složkou cyklických kolísání. Podle neoklasiků jsou investice funkcí úrokové míry.

MIKROEKONOMICKÝ POHLED NA INVESTICE

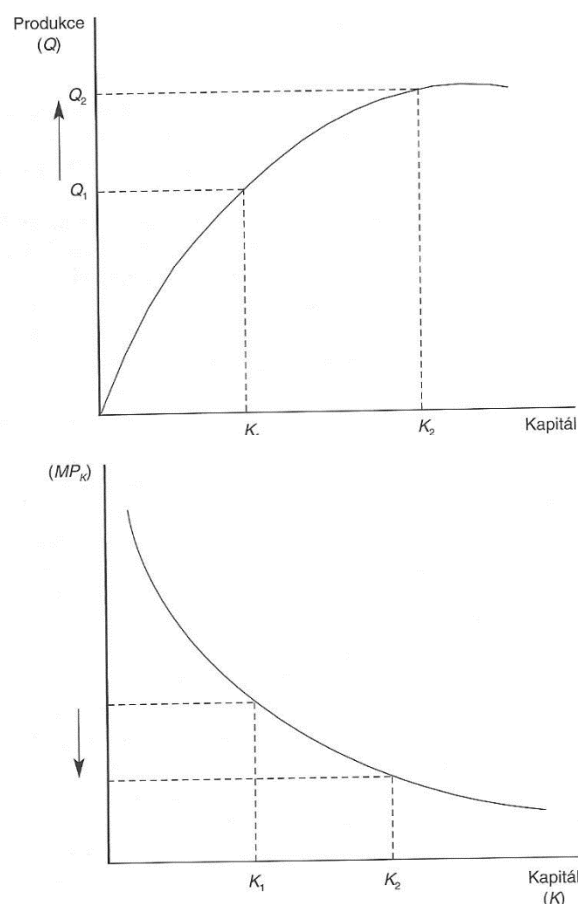
Investicemi se budou myslet reálné investice, nikoli investice finanční (nákup akcií), ani investice do lidského kapitálu. Investicemi se tedy bude rozumět:

- hrubá tvorba fixního kapitálu (budovy, stroje, zařízení, či u domácností pořízení domů a bytů)
- změny stavu zásob (meziprodukty), které mohou být plánované či neplánované. Neplánované změny vznikají z důvodu nepředvídatelných změn poptávky, nejsou tedy součástí investiční funkce.

Investice jsou **toková veličina**, zatímco kapitál je **stavová veličina** (výsledek minulých investic).

JORGENSONŮV MODEL (60. LÉTA)

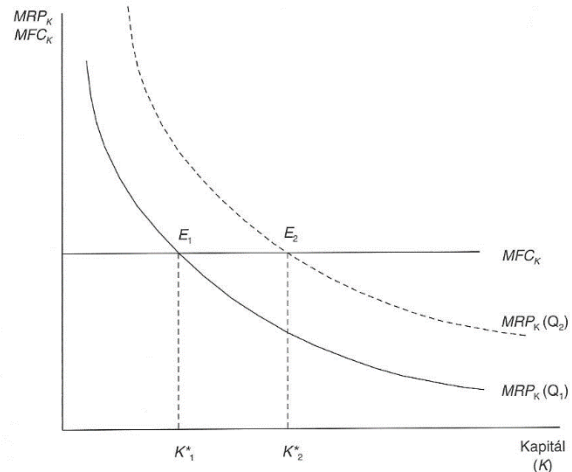
- **Investice** závisí na rozdílu v **optimálním množství kapitálu** v daném a předchozím období. Investice znamenají **přírůstek kapitálu**.
- **Optimální množství kapitálu** se nachází v bodě, kde se $MRP_K = MCP_K$, **mezní produkt kapitálu = meznímu nákladu na kapitál**, tzn. zvyšujeme množství kapitálu, dokud se náklady na dodatečnou jednotku nevyrovnají přínosu z ní.
- Za předpokladu neměnné technologie a konstantního množství práce závisí objem produkce na objemu kapitálu. Mezní fyzický produkt kapitálu (růst produkce při růstu kapitálu o jednotku) je obvykle klesající. **Příjem z mezního produktu kapitálu** spočítáme tak, že vynásobíme **mezní fyzický produkt kapitálu cenou produkce** (předpokládáme konstantní ceny, dokonalá konkurence).

Obr. 4–3 Produkční funkce a křivka mezního produktu kapitálu

ZDROJ: SOUKUP (2007)

- **Náklad na kapitál** závisí na **reálné úrokové míře**, protože finance vynaložené na nákup stroje apod. by se v bance mohly zhodnotit. Pro reálnou úrokovou míru platí: $r = i - \pi^e$ (od nominální úrokové míry odečítáme míru inflace). Náklad na kapitál je vyšší při vyšší úrokové míře, takže optimální zásoba je nižší. $MFC_k = (r+\delta)P_k$ (cena kapitálu), kde δ je míra opotřebení.
- Investor tedy porovnává mezní výnos z investice (výnos díky přírůstku očekávané produkce na základě zvýšení kapitálu) s mezním nákladem na investici. Investice bude realizována tehdy, pokud bude výnos z investice větší nebo roven nákladu na investici.

Obr. 4-5 Optimální zásoba kapitálu po změně očekávané produkce

ZDROJ: SOUKUP (2007)

- Faktory ovlivňující investice:
  - **úroková míra**: s růstem úrokové míry investice klesají
  - **fiskální a monetární politika**: pokud roste G , pak roste i a Y , a tedy by měly růst investice, nicméně růst G zároveň znamená i růst poptávky po penězích, růst úrokové míry, a tedy pokles optimální zásoby kapitálu a pokles investic = **vytěšňovací efekt**;
  - **daně**: při poklesu daní roste čistý příjem z MRP_k , ale zároveň roste i MFC_k , zvláště financují-li je firmy z vlastních zdrojů, ne z úvěrů;
  - **očekávání** (např. investičních pobídek) $\rightarrow$ posun investiční funkce (více investic při každé úrokové míře)
  - **omezení peněžní zásoby** $\rightarrow$ růst úrokové míry $\rightarrow$ pokles investic

ALTERNATIVNÍ POHLED NA INVESTICE: TOBINOVO Q

- Souvisí s vývojem cen akcií na kapitálovém trhu. Jsou-li reprodukční náklady (náklady na vytvoření identické firmy) nižší než její cena na akciovém trhu (tržní hodnota firmy), pak je pro firmu výhodné investovat do svého rozšíření.
- Tobinovo q = tržní hodnota firmy / reprodukční náklady („náklady na vybudování identického dvojčete“)
- $q = 1 \rightarrow$ neměníme množství kapitálu, $q > 1 \rightarrow$ investujeme

MAKROEKONOMICKÝ POHLED NA INVESTICE

V národním účetnictví se investicemi rozumí tvorba hrubého fixního kapitálu + investice do zásob + pořízení cenností.

- Z makroekonomického hlediska jsou investice účelné tehdy, když roste produkce ekonomiky (Y), protože dodatečnou produkci musí firmy někomu prodat. Investice porostou tehdy, když se tempo růstu produkce zvyšuje. **Růst produkce vede ke zvýšení investic přes tzv. akcelerátor. Investice pak přes multiplikátor povedou k dalšímu zvýšení produkce.**

---

růst investic $\rightarrow$ růst produkce (přes multiplikátor) $\rightarrow$ růst investic (přes akcelerátor) $\rightarrow$ ...

KEYNESIÁNSKÝ MODEL DŮCHOD-VÝDAJE

Jde o poptávkově orientovaný model (explicitně nerozpracovává nabídkovou stranu). Uvažuje jen trh zboží, nikoli trh peněz. Modeluje hospodářství v krátkém období a umožňuje určit rovnovážný produkt, což je takový objem produkce, kdy se skutečně vyrobené množství rovná poptávanému množství (agregátní poptávce, AD).

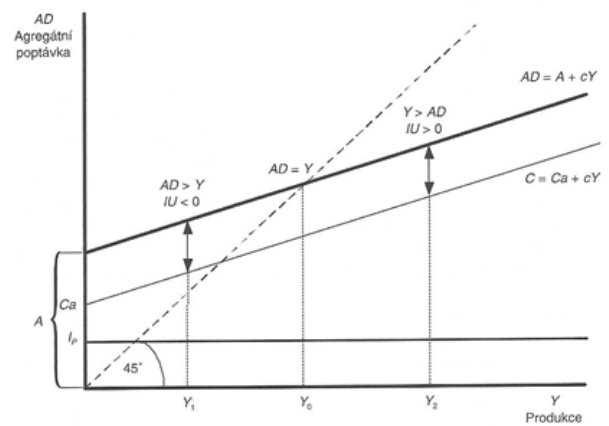
Značení			
AD = agregátní poptávka	Y = produkt	Y ₀ = rovnovážný produkt	C = spotřeba
C _a = autonomní spotřeba	I = plánované investice	IU = neplánované investice	c = mezní sklon ke spotřebě
S = úspory	t = sazba daně	T _a = autonomní daně	TR = transfery
NX = čistý export	A = autonomní výdaje	M = dovoz	X = vývoz (vždy autonomní)
m = mezní sklon k importu	NT = čisté daně	YD = disponibilní důchod	M _a = autonomní dovoz

Předpoklady modelu jsou:

- Fixní cenová hladina a nominální mzdy;
- dostatečná zásoba kapitálu (nevyužité výrobní kapacity) a dostatečná nabídka práce při fixních nominálních sazbách (nevyužitý trh práce);
- ekonomika se pohybuje pod potenciálem (záporná produkční mezera). Firmy jsou ochotny a schopny při daných cenách vyrobit jakékoliv množství produkce (křivka krátkodobé AS je perfektně elastická, horizontální);
- Konstantní sklon ke spotřebě i konstantní důchodové spotřební daně (lineární podoba křivek).

Agregátní poptávka se ve dvousektorovém modelu skládá ze spotřeby a investic.

- uvažujeme Keynesiánskou funkci spotřeby, spotřeba je tedy funkcí důchodu: $C = f(Y) = C_a + cY$
- investice nejsou funkcí důchodu, jsou autonomní veličinou (mohou je ovlivňovat daně, očekávání a další faktory uvedené výše, pak se celá křivka rovnoběžně posune). Investice dělíme na plánované I a neplánované IU. Pokud je ekonomika na úrovni rovnovážného produktu (nabízené a poptávané množství se rovnají), pak jsou neplánované investice nulové. V opačném případě vzrostou či klesnou (změna zásob). $Y = AD + IU$.

ZDROJ: SOUKUP (2007)

ekonomika	složky agregátní poptávky	rovnovážný důchod	MAE identita
dvousektorová	$AD = C + I$ $= C_a + cY + I$	$Y_0 = \frac{1}{1-c} (C_a + I)$	$S = I$
třísektorová	$AD = C + I + G$ $= C_a + cYD + I + G$ $= C_a + c(Y - T_a - tY + TR) + I + G$	$Y_0 = \frac{1}{1-c(1-t)} (C_a - cT_a + cTR + I + G)$	$S + NT = I + G$
čtyřsektorová	$AD = C + I + G + NX$ $= C_a + c(Y - T_a - tY + TR) + I + G + X - M_a - mY$	$Y_0 = \frac{1}{1-c(1-t)+m} (C_a - cT_a + cTR + I + G + X_a - M_a)$	$S + NT + M = I + G + X$

Při výpočtu rovnovážného důchodu násobíme multiplikátor a autonomní výdaje. Multiplikátor lze použít i k výpočtu změny rovnovážného důchodu při změně autonomních výdajů. Multiplikátor funguje následujícím způsobem: pokud se autonomní výdaje zvýší třeba o 100, pak se vyrobí méně, než je poptáváno, a firmám tedy klesnou zásoby. Proto zvýší produkci, tu ale někdo musí vyrobit, takže domácnostem se zvýší důchod, z něhož část vynaloží opět na spotřebu, zvedne se AD a proces se opakuje. Multiplikátor třísektorové ekonomiky je menší než u dvousektorové. Domácnosti totiž z důchodu, který dostanou navíc při zvýšení produkce, musí část odvést státu na daních, proto se spotřeba nezvýší o tolik. Multiplikátor čtyřsektorové ekonomiky je ještě nižší, protože domácnosti část dodatečného důchodu vydají na zahraniční zboží.

MODEL IS-LM

Značení		
A = autonomní výdaje	Y = produkt	i = úroková míra
$\underline{Ca}$ = část autonomní spotřeby nezávislá na důchodu a i	$b_{(ca)}$ = citlivost poptávky po autonomní spotřebě na i	Ca = celková autonomní spotřeba
$\underline{I}$ = autonomní investiční výdaje nezávislé na Y a i	$b_{(I)}$ = citlivost poptávky po investicích na úrokovou míru	I = plánované investiční výdaje
M = nabídka reálných peněžních zůstatků	L = poptávka po reálných peněžních zůstatcích	C = spotřeba

Jde o neoklasický model, rozšíření Keynesiánského modelu rovnovážné produkce, zabýváme se trhem zboží i trhem peněz (přidáváme předpoklad, že centrální banka plně kontroluje nabídku peněz). Zde má i povahu endogenní proměnné (vedle důchodu).

ROVNOVÁHA NA TRHU ZBOŽÍ A SLUŽEB: KŘIVKA IS

C a I se stávají závislé na úrokové míře.

→ Poptávka: nákupy statků dlouhodobé spotřeby bývají realizované spotřebitelskými úvěry, s $\uparrow i$ je dluh nákladnější a $\downarrow C$

$$Ca = \underline{Ca} - b_{(ca)}i$$

$$C = Ca - b_{(ca)}i + CYD$$

→ Investice: podle Keynesovy teorie preference likvidity při $\uparrow i$ roste požadovaná výnosnost investic (protože kdyby firma neinvestovala, zhodnotily by se jí úspory v bance, nebo protože musí pokrýt úroky z půjčky na investici). Některé investice pro firmy již nejsou vzhledem k dané i dostatečně výnosné $\Rightarrow \downarrow I$

$$I = \underline{I} - b_{(I)}i$$

b = citlivost plánovaných autonomních výdajů na úrokovou sazbu,
b = $b_{(I)} + b_{(ca)}$.

Odvození křivky IS: vycházíme z modelu 45°

Obr 1: rovnováha mezi autonomními výdaji a IR.

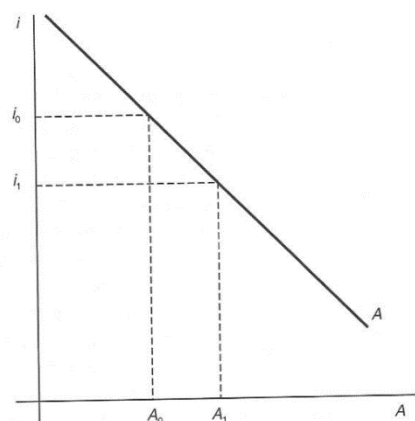
Obr 2: rovnováha na trhu statků a služeb modelem důchod-výdaje.

Kombinaci i a rovnovážného důchodu nanášíme do obrázku 3.

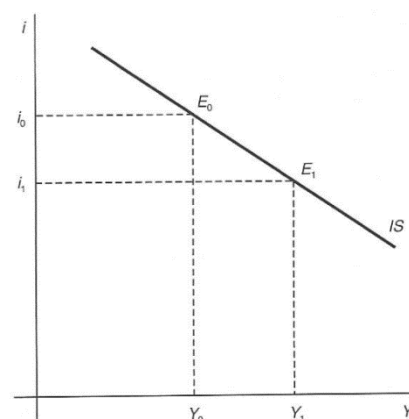
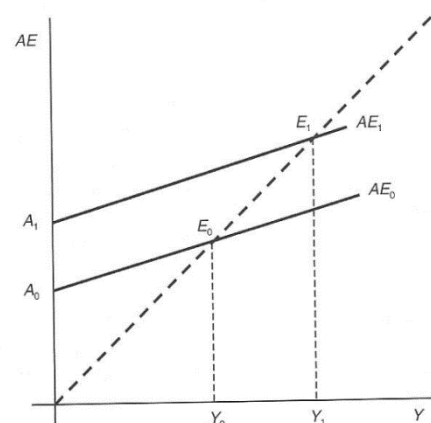
Obr 3: vztah mezi i a reálným důchodem = křivka IS

Při úrokové míře i_0 jsou autonomní výdaje ve výši A_0 , což znamená, že vytváří rovnovážný produkt Y_0 . Vztah Y_0 a i_0 zaneseme do křivky IS. Při poklesu i na i_1 vzrostou autonomní výdaje na A_1 , což vytvoří rovnovážný produkt ve výši Y_1 , který opět zaneseme na křivku IS. Takto bychom získali celou křivku IS. Směrnice křivky IS závisí na velikosti výdajového multiplikátoru a na parametru b (čím jsou větší, tím je křivka IS plošší). Poloha křivky IS závisí na výši autonomních výdajů. S růstem autonomních výdajů se posouvá doprava.

Křivka IS je množina kombinací úrokové míry a reálného důchodu, při nichž je trh statků a služeb v rovnováze. Při změně i se posouváme po křivce. IS je klesající, protože nižší i tvoří vyšší autonomní výdaje, a tedy také vyšší rovnovážný produkt. Body mimo křivku IS jsou body, kde je na trhu statků a služeb nerovnováha. Nalevo od IS je převis plánovaných agregátních výdajů (AD) nad reálným výstupem ekonomiky, napravo od IS je vytvořený produkt vyšší než AD, i je při daném důchodu moc vysoká, to vytváří moc nízké autonomní výdaje.

Obr. 7-1 Odvození křivky IS

Obr. 7-3 Odvození křivky IS

ZDROJ: SOUKUP (2007)

ROVNOVÁHA NA TRHU PENĚŽ A KŘIVKA LM

→ uvažujeme Keynesovu teorii poptávky po penězích ⇒ předpoklad, že poptávka po reálných peněžních zůstatcích je ovlivněna pouze Y a i

→ ekonomické subjekty mohou své bohatství držet pouze ve dvou formách aktiv: penězích (= neúročená aktiva) nebo obligacích (= ostatní finanční aktiva = úročená aktiva) ⇒ trh peněz je provázán úrokovou mírou s trhem obligací (rovnováha na trhu peněz automaticky znamená rovnováhu na trhu obligací a naopak)

Z předpokladů vyplývá: M nezávislá na i , L roste s růstem důchodu a s poklesem úrokové míry

Odvození křivky LM

Transakční poptávka po penězích roste s růstem důchodu (při vyšším důchodu potřebujeme více peněz na běžné transakce). Spekulační poptávka klesá s růstem i (kupujeme obligace). Při úrovni důchodu Y_0 je poptávka po reálných peněžních zůstatcích L_0 . Zvýší-li se důchod na Y_1 , zvýší se poptávka po reálných peněžních zůstatcích na L_1 . Aby se ustavila rovnováha na trhu peněz, musí se zvýšit úroková sazba na i_1 , a to při dané fixované nabídce reálných peněžních zůstatků, což povede k poklesu spekulační poptávky po penězích a obnovení rovnováhy. Průsečík křivky poptávky po reálných peněžních zůstatcích s křivkou nabídky reálných peněžních zůstatků M v bodě E_1 je bodem rovnováhy na trhu peněz. Přeneseme bod rovnováhy na trhu peněz E_0 , jež zakotvuje rovnováhu trhu peněz pro důchod Y_0 a úrokovou sazbu i_0 . Obdobně do tohoto obrázku promítneme bod rovnováhy na trhu peněz E_1 , jež zakotvuje rovnováhu trhu peněz pro důchod Y_1 a úrokovou sazbu i_1 . Spojením bodů E_0 a E_1 dostaneme křivku LM.

Podél křivky LM platí $M = L \Rightarrow$ rovnováha na trhu aktiv. Body napravo od LM znamenají převis poptávky na trhu peněz a nabídky na trhu obligací. Body nalevo od LM znamenají převis nabídky na trhu peněz a poptávky na trhu obligací.

Křivka LM je množina kombinací reálného důchodu a úrokové míry, při nichž je trh peněz a obligací v rovnováze. Rovnováhy se dosahuje prostřednictvím změny struktury portfolia. Má-li být zachována na trhu peněz a obligací rovnováha, musí být růst důchodu doprovázen růstem i .

MODEL IS-LM JAKO CELEK

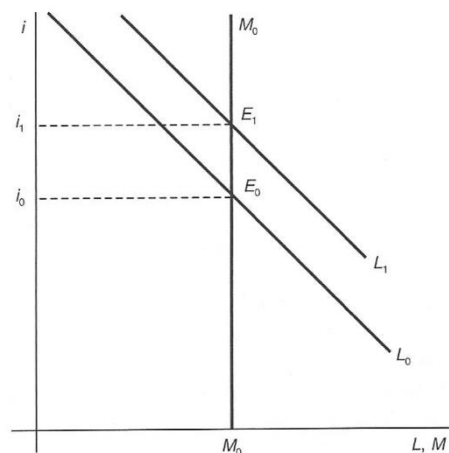
Současná rovnováha na trhu zboží a na trhu peněz.

Trh zboží, $I = S$:	1) $Y = AD$	2) $IU = 0$	3) firmy nemají potřebu měnit objem produkce
Trh peněz, $L = M$:	4) $L = M$	5) poptávka po ostatních aktivech = nabídka ostatních aktiv	6) struktura portfolia (poměr peněz a ostatních aktiv) je taková, jakou si veřejnost přeje

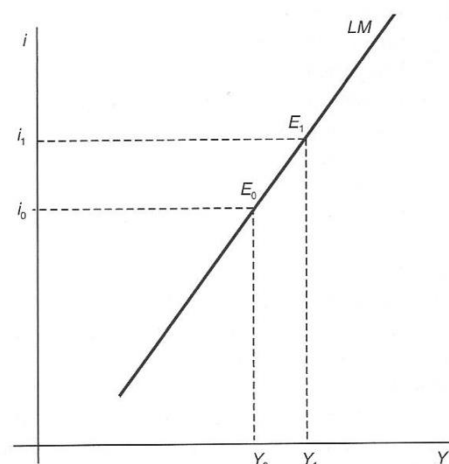
ZDROJE

Soukup, J., Pošta, V., Neset, P., Pavelka, T., Dobrylovský, J.: Makroekonomie. Moderní přístup. Management Press, 2007.

Mach, M.: Makroekonomie II pro magisterské (inženýrské) studium. Melandrium, Slaný 2001.

Obr. 7-5 Odvození křivky LM

Obr. 7-6 Odvození křivky LM

ZDROJ: SOUKUP (2007)